

ВІДГУК
офіційного опонента
Резван Оксани Олексіївни
на дисертаційне дослідження
Верченко Лідії Сергіївни

«Розвиток соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки»,
 подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії галузі знань 01
 Освіта/Педагогіка за спеціальністю 015 – Професійна освіта (за спеціалізаціями)

Модернізація соціально-економічної, політичної, інноваційно-освітньої сфер українського суспільства вимагає нових освітніх підходів до формування особистості викладача закладу вищої освіти, який насамперед має бути готовим до здійснення соціальної взаємодії як з окремими особистостями, так і соціальними інститутами з акцентом на відповідність вимогам оновлення вищої школи.

В аспекті зазначеного актуальності набуває проблема підготовки викладача вищої школи до ефективної комунікації в умовах різних соціальних спільнот та процесів, а отже, тема наукової роботи дисертантки, безумовно, набуває своєчасної й сучасної важливості.

У дисертації чітко визначені об'єкт, предмет, мета й завдання дослідження, обґрунтовано та деталізовано застосування методів пошукової роботи. Слід зазначити, що всі компоненти наукового апарату повністю корелують між собою.

На наш погляд, структура дисертації та її результати дозволяють стверджувати, що дисертантка реалізувала всі окреслені завдання, розкрила тему в чіткій послідовності.

Не викликає заперечення наукова новизна дослідження, у якій автором вперше теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено технологію розвитку соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки на підставі системного, діяльнісного, компетентнісного, андрагогічного, контекстного,

особистісно орієнтованого, партисипативного, синергетичного підходів, що містить такі взаємопов'язані етапи: концептуальний, мотиваційно-стимулюючий, змістово-процесуальний, практичний, діагностико-результативний.

Текст дисертації видається чітко структурованим і логічним, що зокрема, виявляється у здатності аспірантки узагальнювати основні теоретичні положення. Так, конкретизація теоретичних основ досліджуваної наукової проблеми представлена у структурованому вигляді: *нормативних документів* стосовно підготовки викладачів ЗВО (європейських та вітчизняних); *фундаментальних наукових джерел*, в яких конкретизовано основні дефініції дослідження (наприклад, у визначенні змісту основного поняття дослідження, дисерантка аналізує наукові підходи до змісту ключових понять «соціальна компетентність», «комунікативна компетентність») (підрозділ 1.1.); *напрямах наукових пошуків щодо розвитку соціально-комунікативної компетентності викладачів вищів у процесі магістерської підготовки* (підрозділ 1.3).

Підтримуємо автора у доведенні взаємообумовленості понять «соціальна компетентність» та «комунікативна компетентність» і водночас підкресленні специфічного сенсу поняття «соціально-комунікативна компетентність», яке у приналежності до особистості викладача ЗВО розглядається як складова його професійної компетентності й виявляється у її провідних функціях - соціальній та комунікативній.

Вдалим видається представлення автором структури соціально-комунікативної компетентності викладача ЗВО на рисунку 1.2. (с. 76), де простежується логічний зв'язок компонентів, критеріїв й показників досліджуваного поняття.

У визначенні змісту компонентів соціально-комунікативної компетентності майбутнього викладача ЗВО особливо цікавим видається представлення автором соціального інтелекту як одного із критеріїв особистісного компоненту. Спираючись на численні наукові доробки (Ю. Ємельянова, М. Амінова,

М. Боневої, М. Молоканова, О. Кідрон, В. Куніциної), дисерантка слушно зауважує про взаємозв'язок соціального інтелекту і комунікативної компетентності, як сформованості міжособистісного досвіду, необхідного індивіду для успішного функціонування в межах своїх здібностей та соціального статусу, а також соціального інтелекту із соціальною компетентністю – системою знань про соціальну дійсність та себе, системою складних соціальних вмінь та навичок взаємодії, поведінкових сценаріїв для типових соціальних ситуацій, які й дозволяють швидко та адекватно адаптуватися до існуючих обставин.

Схвально оцінюємо увагу дисерантки до аналізу процесів розвитку соціально-комунікативної компетентності викладача у сучасному університеті, зокрема розширення асортименту освітніх послуг, активізацію інноваційних процесів в освітній галузі, індивідуалізацію навчального процесу, міждисциплінарну інтеграцію, зміну запитів ринку праці, в аспекті чого соціально-комунікативна компетентність майбутнього викладача, що формується в умовах магістратур, є необхідною якістю конкурентоспроможного викладача вищої школи.

Цінність дисертації визначається здатністю Лідії Сергіївни застосовувати позитивний досвід інших науковців у власній науково-експериментальній діяльності, зокрема у формувальному експерименті було втілено партнерське, дзеркальне, рефлексивне викладання та симуляції, запозичені із досвіду К. Рибачук, у якості потужних засобів розвитку у магістрантів спрямованості на взаємодію, потреби у спілкуванні, самоактуалізації, здатності до емпатії, рефлексивності.

Зауважуємо на умінні дисерантки обирати сучасні й інноваційні методи навчання, здатні сформувати соціально-комунікативну компетентність магістрантів: колаборативне навчання, дебати, метод аналізу ситуацій (кейс-метод), коучингу, тренінгу, а також інтернет-технології: Веб 2.0 (із додатком LearningApps.org – конструктора завдань), синхронних та асинхронних дискусій (зокрема чатів).

Схвально оцінюємо виокремлення автором у технології формування соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів *змістово-процесуального* (моделювання змісту, форм та методів розвитку соціально-комунікативної компетентності магістрантів) та *практичного* (передбачає залучення магістрантів до практичної соціально-комунікативної діяльності, яку здійснює викладач, аналітико-оцінної, пошуково-практичної діяльності, що забезпечує формування у магістрантів рефлексивної позиції) етапів. Уважаємо, що розмежування проективної (викладач) та реальної (викладач і студент) діяльності впливає на рефлексію результативності запланованого процесу.

Переконливим є представлення автором формувального етапу експерименту, у межах якого логічно простежується зв'язок теоретичних ідей зі способами їх практичної реалізації. Організацію дисертанткою формувального експерименту вважаємо науково обґрунтованим й технологічно оптимальним процесом взаємодії зі студентами та колегами. Позитивної оцінки надаємо здатності Л.С. Верченко залучити до експерименту не лише студентів та викладачів провідної кафедри, але й професорів університетів із інших міст (взаємодія відбувалась через веб-ресурси: проект «Електронні зустрічі фахівців», круглий стіл «Етика мережевого спілкування викладача»)

Цікавим підходом щодо реалізації технології формування досліджуваного якісного утворення вважаємо представлену автором експериментальну діяльність, упроваджену на концептуальному, мотиваційно-стимулюючому, змістово-процесуальному, практичному, діагностико-корекційному етапах.

Вдалим видається вибір дисертанткою дисциплін («Психологія вищої школи», «Новітні технології організації навчально-виховного процесу у вищій школі», «Професійно-педагогічна комунікація», «Кризи та деформації професійного розвитку викладача ЗВО»), зміст яких має бути трансформований задля забезпечення розвитку у магістрантів соціально-

комунікативної компетентності та методів, стратегій і технологій навчально-формувального впливу на особистість майбутніх викладачів ЗВО.

Позитивно оцінюємо розробку й впровадження у навчальний процес авторського спецкурсу «Соціально-комунікативна компетентність викладача закладу вищої освіти», що дозволяє узагальнити зasadничі положення соціально-комунікативної компетентності через застосування *діалогічно-дискусійних* (бесіда, диспут, дебати, дискусія); *ігрових* (ділові, рольові, соціально-психологічні ігри); *проектні* (індивідуальні, групові проекти, E-mail-проекти) методів, а також методу *вправлення* (комунікативні, інтерактивні мультимедійні вправи) у різних видах навчально-пізнавальної діяльності магістрантів: лекційних, семінарських та практично-тренінгових формах.

Заслуговує на схвалення грамотно проведений статистичний аналіз отриманих даних педагогічного експерименту.

У цілому дисертація складає позитивне враження. Дане дослідження може бути кваліфіковане як вагомий внесок у професійну педагогіку в контексті професійної підготовки фахівців.

Разом з тим, ґрунтовний аналіз матеріалів дисертаційної праці Лідії Сергіївни Верченко дозволяє висловити деякі побажання і в певній мірі дискусійні зауваження і судження.

1. Дисерантка визначає комунікаційні потоки викладача, спираючись на аналіз шкільних інформаційних потоків, проведений Ю. Табаковим (с. 68). Однак, зауважуємо, що комунікація викладача ЗВО за змістом не є тотожною комунікації вчителя, зокрема, із комунікаційного потоку викладача можна виключити зв'язки із батьками студентів (оскільки студенти є повнолітніми особами).

2. Уважаємо зайвим представлення у підрозділі 1.2. позиції зарубіжних учених щодо сутності соціально-комунікативної компетентності. Цю інформацію згідно із її змістом, на нашу думку, слід перенести до підрозділу 1.1.

3. Схвалюючи обраний авторкою шлях представлення структури досліджуваного поняття за алгоритмом: визначення компонентів, їх змісту, критеріїв, за якими їх сформованість виявляється на конкретних рівнях, все ж зауважуємо, що логічно було б представити у підрозділі 1.2. ще й методики, якими має перевірятись рівень сформованості кожного із компонентів.

4. Позитивно оцінюючи обрану автором стратегію представлення теоретичних основ дослідження у структурованому вигляді, зауважуємо про те, що заявлена кількість груп теоретичних джерел не повною мірою відповідає представленому змісту. Так, дисерантка заявляє про чотири групи аналізованих матеріалів, однак презентує лише три: нормативні документи й фундаментальні наукові джерела (у підрозділі 1.1.) та напрями наукових пошуків щодо розвитку соціально-комунікативної компетентності викладачів вишів у процесі магістерської підготовки (підрозділ 1.3).

5. Позитивне враження складає логічно представлені дисеранткою методики оцінювання рівнів сформованості соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів за критеріями, водночас у визначені рівнів сформованості когнітивного критерію автор послуговується значеннями середнього арифметичного коефіцієнтів обсягу, повноти й глибини засвоєння знань, однак при цьому не наводить текстів, за якими здійснювалась перевірка магістрантів щодо рівня сформованості знань за означеню науковою проблемою.

Разом з тим, звертаємо увагу, що висловлені зауваження мають дискусійний характер і не впливають на загальне позитивне враження від представленої наукової роботи. Результати проведеного дослідження свідчать про повну реалізацію визначених мети й завдань, а також про теоретичну й практичну значущість роботи в аспекті професійної підготовки майбутніх викладачів закладів вищої освіти.

Дисертація на тему «Розвиток соціально-комунікативної компетентності майбутніх викладачів закладів вищої освіти у процесі магістерської підготовки» є самостійною, завершеною науковою роботою, відповідає

вимогам наказу Міністерства освіти і науки України № 40 від 12 січня 2017 року (зареєстрованого в Міністерстві юстиції України 3 лютого 2017 р. за № 155/30023) та пп. 9 – 18 «Порядку проведення експерименту з присудження ступеня доктора філософії» (затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 6 березня 2019 р. № 167), а її авторка – Верченко Лідія Сергіївна заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями).

Офіційний опонент – доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри
мовної підготовки, педагогіки та психології
Харківського національного університету
міського господарства імені О.М. Бекетова

О.О. Резван

